

Un număr vechiu 2 lei

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR: CIRU ECONOMU

Licențiat în drept din Paris, Consilier la Inalta Curte de casație

PRIM-REDACTOR: ION N. CESADESCU

REDACTOR-PROPRIETAR: I. S. CODREANU

ABONAMENTUL

Pe an, în România	40 lei
6 luni	20 „
3 luni	10 „
Străinătate: 50 lei pe an, 25 pe 6 luni	

*Apare de două ori pe săptămână
sub redacțiunea unui comitet*

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI—5
Lângă Palatul Justiției
TELEFON № 16/98

S U M A R

Origina Moșnenilor și Răzeșilor, de d-l *Sebastian Radovici*.
JURISPRUDENȚĂ:

Curtea de casație s. II: *Mihail Cernescu și Vasile Purcherea* dați judecării pentru fals, cu o **Observație** de d-l *Ionescu-Dolj*; Curtea de casație din Franța: *Despre contractul de muncă*.—*Rezilierea lui*, cu o **Observație** de d-l *V. G. Christofor*. Informațiuni.

ORIGINA MOȘNENILOR ȘI RĂZESILOR

(Urmare *)

Dacă ne întoarcem acum la Slavii cu cari venim în atingere României coborâtori către șes, vedem că alcătuirile lor prezintau mai mult caracterele comunismului de familie (*zadruga*) și prea puțin pe ale comunismului de sat. Unii autori cred chiar că la ramura Jugo-Slavă comunismul de sat a fost necunoscut¹⁾. Prin urmare proprietatea indiviză la României conviețuitori cu Slavii nu se datorește acestora din urmă. În comunismul ambelor popoare găsim cel mult identitatea unora din formele lor exterioare, cum eră de pildă indiviziunea de fapt asupra pământului nearabil, care și la Slavi putea fi obiectul posesiunii mai multor zadrugi. De altfel popoarele n'au nevoie la începuturile lor, de legistrici prudenți sau de contagiuni de ale celorlalte popoare conviețuitoare ori învecinate, pentru a-și croi o formă de viață, ce convine cea mai bine împrejurărilor în cari sunt ursite să se desvolte²⁾. Evoluțiunea regimului fonciar, care nu e decât fața cea mai întinsă și mai însemnată a evoluțiunii unui popor, e mai curând supusă condițiilor solului și climei, tehniceii agricole, densității populațiunii, religiei, instituțiilor sociale, sau mai bine

zis lipsei de asemenea instituții, decât influenței popoarelor conviețuitoare.

Dacă asupra începuturilor regimului nostru fonciar Slavii n'au avut o influență determinătoare, să vedem cât de mult datorează influenței lor netăgăduite organizarea politică și administrativă a Românilor până la întemeierea principatelor,— pe care organizare, din lipsă de izvoare directe, n'o cunoaștem însă decât hipotetic.

Deși, după părerea foarte judicioasă a d-lui Onciul³⁾, cneziatele și voievodatele la Români sunt fărâmatări din I-ul și II-lea imperiu bulgăresc, ne aflăm totuș în fața unei unice influențe slavone, pentru că Bulgarii n'au venit în atingere directă cu poporul român, decât după ce se slavizaseră cu desăvârșire⁴⁾. Astfel, fără a mai distinge între Slavi și Bulgari, putem presupune și la Români o organizație identică cu a celor două popoare conviețuitoare cu dânșii.

Ei trebuie să fi trăit, ca și acele popoare, în clanuri puternice, cari aveau în fruntea lor câte un *cneaz*⁵⁾, judecător sătesc ales probabil pe viață dintre fruntașii sau bătrânii satului⁶⁾. Uneori autoritatea lor se întindea chiar peste teritorii mai întinse, cum ne apar în diplomele regelui maghiar Bela IV (1247) cneji Ioan și Farcas

¹⁾ D. Onciul—«României din Dacia Traiană până la întemeierea Principatelor»; Radu Negru și orig. Țării-românești, în «Convorbiri Literare», XXIV—XXVI.

²⁾ «Prin urmare, când e vorba de Bulgari ca popor istoric, nu avem a face cu oardele finice, cari se așezară între Sclavinii peninsulei Balcanului, ci cu însuș poporul Sclavinilor, care desnaționalizase pe năvălitori, al căror sânge păstrat mai ales în familiile nobile, se pierdă în curând în masa poporului slav. De aceea înrăurirea acestui element asupra Românilor nu este decât reînnoirea înrăuririi slave, deși cu un caracter cu totul deosebit» (Xenopol—Op. cit.).

³⁾ Cnejii din Țara-românească și Moldova nu sunt o instituție adusă din Ungaria de descălecătorii țării, cum au susținut unii istorici; ei sunt în regiunile din ostul și sudul Carpaților tot așa de vechi cum sunt și cei din lăuntru lor. (Vezi pentru aceasta I. Bogdan—Op. cit., pag. 21 și nota).

⁴⁾ I. Bogdan—«Cultura vechie română», conferință; «Despre cnejii români», pag. 30.

*) Vezi *Curierul Judiciar*, No. 26 din a. c.

¹⁾ Novakovici—«Selo» (satul) pag. 16; Drag. Novakovici—«La Zadruga», pag. 21.

²⁾ «Dans de circonstances semblables, les institutions sont nées et on vécu partout d'une manière semblable». (Daréste—«Nouvelles Etudes», II, 356).

Peste mai mulți cneji eră un voievod, care judecă litigiile dintre dânșii și îi conducea în întreprinderi rășboinice. În timpul imigrațiunii Cumanilor și Pecenegilor, mai în urmă sub dominațiunea Tătarilor și în fine sub supremația Ungurilor, cari alungă pe Tătari în sec. XIV, așezările românești devenind tributare acestor popoare, nu putură să se înghiebeze într'o vieață de Stat, în schimb instituțiunea cnejilor nu putu de cât să câștige sub aceste dominațiuni. Ei deveniră și agenții fiscali direct răspunzători, câștigând în schimb scutiri și foloase, iar față de satele lor această însărcinare nu putu decât să le mărească considerabil autoritatea ¹⁾.

Asupra originii cneziatei, d-l Ioan Bogdan, în savanta sa monografie «Despre Cnejii Români», crede că ne aflăm numai în fața unor cuvinte slave supra-puse celor românești, pe când instituțiunea în sine nu e de origină slavă; că Românii chiar înainte de venirea lor în atingere cu Slavii (în cursul sec. V—VI) și-au avut *judicii* lor de sat și *ducii* necesari în pregătirile și ciocnirile rășboinice. Cuvântul *cneaz*, pe care îl aflăm la Români în preția fondării celor două principate și care la Slavi își pierduse semnificația primitivă (dominus, princeps, regulus), precum și cuvântul *vojevoda*, s'au suprapus acestor cuvinte de origină latină, menținându-se mai mult în limba cancelariei, decât în aceea a poporului.

Cercetarea instituțiunii cneziatei, care au format o bază însemnată atât la întemeierea vieții de Stat prin discutatele «descălecători», cât și la prefacerea regimului fonciar, ce se produse odată cu această întemeiere, aruncă un crâmpel de lumină asupra multor fapte cari se pierd în întunecimile acelor timpuri. Trebuie să distingem însă caracterele cneziatei în cele două faze deosebite ale lor:

Ca alcătuirii spontanee înainte de întemeierea țării și ca instituții cu totul deosebite de cele dintâi și posteroare descălecării.

Acestea din urmă nu sunt decât niște creațiuni administrative, așa cum le găsim și la românii din țările împrejmuitoare, unde cneji și cneziatele n'au îmbrăcat decât această din urmă formă ²⁾. Pe când cele dintâi, ca federațiuni

libere, recunoscând o dominațiune pro forma, aveau un caracter politic mult mai pronunțat, pe care îl păstrează astfel până în preția întemeierii Moldovei și Munteniei, când condițiunile în cari se făcură aceste întemeieri și pe cari le vom cercetă în capitolul următor, le schimbă cu totul aspectele lor.

Întemeierea Statului moldovean și evoluția proprietății fonciare

Întemeierea Statului moldovean,—așa cum se cunoaște din faptele istorice stabilite până azi,—nefiind rezultatul unei mișcări naționale a poporului românesc și pe lângă aceasta fiind o imigrațiune cu totul dușmănoasă regilor maghiari,

dintre un administrator și administrații săi, ci și legături întinse de sânge, pentru că grupurile de Români cari apar în doc. localnice din sec. XIV și XV sunt mai toate numite după cneji și premikiurii lor. (Vezi numeroase ex. în I. Bogdan—Op. cit., pagina 3).

Românii plugari stăpneau pământul arabil pe jireabii (părți ereditare și egale), cneji și premikiurii având un număr mai mare de jireabii, ca compensație a serviciilor administrative, iar izlaturile și restul pământului nearabil îl foloseau în indiviziune. Ei îplineau munci și angarii numeroase în profitul mănăstirilor și bisericilor, proprietarilor nobili și fiscalului, reprezentată prin cneji. Totuși ei nu trebuiesc socotiți ca simpli comuniști uzufructuari. Nici la Sârbii și Românii cari posedau nobiliar nu găsim o proprietate perfectă, care cel puțin printr'o redevență neînsemnată adăugată la obligația serviciului militar să nu ne amintească urmele unui dominiu eminent al suveranității (conf. § 43, Zaconikul lui Dușan). Tributari erau toți, în virtutea aceluiaș principiu, cu singura deosebire a unei gradații între proprietatea țărănească și cea nobiliară (Vezi Nădejde, «Din vechiul drept român», pag. 90). Pentru date mai întinse, vezi Cartea de donație a lui Dușan în «Arhiva Ist.», pag. 82—137, cel mai prețios document privitor la poporul românesc din Serbia.

În Ungaria, în prețiile castrelor regale, pe proprietățile clerului, nobililor și comunelor orașenești cneji erau administratorii satelor în numele proprietarilor (Bogdan—Op. cit., pag. 4), strângând censul pământului, dijele și dările, între cari cea mai însemnată eră *quingagesima* «de singulis quingagesima ovibus una ovis cum agnelo et una myora (sic)» (N. Densușianu—«Monum.», p. Ist. Făgărașului) și judecatori ai satelor.

Regii Ungariei, Voievozii și Vice voievozii Transilvaniei, comiții și castelanii castrelor regale începură să-și întrebunțeze cneji și ca colonizatori, pe cari Hunfaly, Rethi, Bunytai, în șovinismul lor, vor să ne facă să-i privim ca samșari de slugi și lucrători ai proprietarilor unguri (Vezi Maior—Op. cit., pag. 33). Ei căpătară «jus kenesiatus», confirmarea în cneziatele existente sau dreptul de a întemeia altele, acordată «nostro perdurante beneplacito», sau chiar viager și cu facultatea transmiterii pe cale succesorală. Pe lângă o porțiune de pământ (*mansio*), mai mare decât a celorlalți săteni și pe cari o cultivau prin munca acestora, cneji mai căpătau scutirea de censul pământului și quingagesima, dreptul de a ține moară și un venit dela judecățile mai neînsemnate. (I. Bogdan—Ibid., pag. 6). Pe proprietățile nobililor, clerului, comunelor orașenești, situația cnezilor eră mai inferioară. Astfel ei nu aveau cneziatei ereditare, nici scutirea de *onus terrestialis*. În cursul sec. XIV și XV se produce o scindare în instituția cnezilor: O parte din ei, trecând la catolicism, sunt nobilizați, adică printr'o «nova donatio» primesc cneziatele lor «perpetuo et irrevocabiliter», înghițându-se în nobilimea maghiară. Românii rămân cu «kenezii

1) «Constituerunt canesios, id est balivos, qui justitiam facerent» Rogerius—«Carmen miserabile», cap. 35.

2) Astfel în Serbia, pe lângă proprietățile nobiliare (baștina), cari erau supuse regimului feudal și se confereau după uzul țării numai nobililor,—între aceștia fiind și mulți Români serbizați—, fiindcă numai nobilii, regele și bisericile puteau avea o plină proprietate (Novakovici,—Op. cit., pag. 45) mai găsim și posesiunile țaranilor Români, cari trăiau în sate sau cotune, puse sub ascultarea unui *cneaz* (în cotune *premi-kior*), funcționar sătesc ales de sat, care strângea dările, făcea poliția satului și judecă procesele mai puțin însemnate, adică avea *judicia* satului. Între el și sat nu erau numai legăturile

e foarte probabil să fi avut două consecințe deosebite între ele, asupra cneziatei românești: O parte din cnejii autohtoni, cari ajutaseră pe Bogdan în respingerea regelui unguresc și de care voivodul maramureșian, urmat de prea puțini credincioși din voivodatul lui, aveau nevoie și în viitor, aceștia fiind singurul element de rezistență contra eventualelor expedițiuni maghiare, au fost confirmați în cneziatele lor, transformându-li-se dominiul lor politic în proprietate privată, bine înțeles sub forma în care aceasta putea exista în concepția acelor vremuri. Ceilalți cnejii, cari luptaseră alături de Saaz, voivodul anterior credincios ungarilor și de regele Ludovic, care îi venise acestuia în ajutor, parte au pierit în lupte, parte au fugit peste munți cu rămășițele înfrânte ale ungarilor, sau au fost alungați din posesiunile lor de către Bogdan.

Cneziatele acestora, mult mai numeroase ca cele dintâiu, împreună cu hotarele târgurilor, cari aveau o organizație municipală după tipul german și anterioară descălecării, împreună cu braniștile și în general locurile pustii, cari erau foarte numeroase în acea epocă, au devenit *sate și locuri domnești*.

comunes» funcționari sătești salariați, de aceeași condițiune juridică cu ceilalți, «iobagiales», pe cari îi administrau și sunt identici cu vilicii (birăii) ungurești și săsești. Numirea de cneaz, chinez, dispărea cu totul și sub această a doua excepțiune în cursul veacului al XVII-lea.

(Pentru «Valachorum communitas» dintre Drava și Sava, conf. Statutul lui Ferdinand al II-lea, în «Columna lui Traian», 1871).

În Galiția (districtele Sanok, Bjelez, Sambor, Przemysl) sub influența dreptului polon, instituția cnezilor a luat o desvoltare deosebită. Ei sunt *colonizatorii*, cărora li se concede de rege sau de magnati, înființarea de sate pe domeniile lor «in cruda radice jure valachico locandi», cari sate căpătau «libertatem tot annorum», adică scutiri de cari se bucurau chiar față de cnejii lor (Vezi «Arhiva Ist.», I, pag. 117, Privilegiul dat de Sigism. August). Pentru aceste colonizări, cnejii erau răsplătiți cu dotația chinezatului, care pare a fi fost divizibil (Vezi «Columna lui Traian», II, Sigism. August, 1555), alienabil cu consimțământul regelui sau magnatilor, ereditar (Vezi «Arhiva Ist.», IV, pag. 107, 111) sau cel puțin pe viață (Stadnicki—Materialuri pentru ist. coloniilor Române în Galiția, «Arhiva Ist.», IV). Această dotație constă în câteva lanuri (a circa 40 hectare), autoritatea jurisdicțională (Tadeu Czacki, crede că aceasta aparține bătrânilor satului), dreptul de moară, de cărciumă, de folosință liberă în apele și pădurile chinezatului. Mai luă ca provizion pentru ostenenala lui $\frac{1}{3}$ din amenzi (cari nu reveneau comunității, cum crede Czacki), $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{6}$ din dări (censuri pecuniare, zeciuală din animale, *bellicalia*, care constă mai ales din caseos valachicos, cunița sau darea de jderi, etc. (Vezi Stadnicki, loc. cit.) și din dijele ce dădeau sătenii pentru folosința lor în păduri, pășune, etc.

Claca (*labores*) pare a fi existat numai pe proprietățile particularilor, pe cele regești existând numai rareori câteva zile de muncă în favoarea cnezilor, pe lanurile acestora. Acești coloniști (cari nu erau totdeauna valachi deși privilegiile se dedeau jure valachico), ajung împreună cu restul țărănimii polone adscriși ai glebei în sec. XVI-lea.

Aceste date, rezumate pe cât ne-a fost posibil din studiile citate, ne pot servi în mod comparativ la deslușirea caracterelor cneziatului în Moldova și Țara românească.

Din acestea Bogdan și succesorii lui încep a dărui oștenilor viteji, cnejilor credincioși și oameșilor din anturajul lor ¹⁾. Caracterul acestor donațiuni îl vom vedea în paginile următoare.

Pe cnejii nu-i mai vedem însă amintiți în documente, decât tocmai în veacul al XV-lea, aproape exclusiv în sate domnești și fără a ni se pomeni de atribuțiunile lor, sau de condiția lor juridică în raport cu celelalte clase ale populațiunii. În puținele documente dela sfârșitul veacului al XIV-lea nu se pomenește de ei ²⁾. În cele din sec. XVI-lea sunt înlocuiți prin juzzi, vătămani, mai târziu vornici și vornice. Ce se petrecuse dar în mersul acestei instituțiuni până în pragul sec. XV-lea?

Ni se pare admisibilă explicarea următoare: Cnejii autohtoni, întăriți în cneziatele lor sub forma nouă a unui adevărat *beneficium*, au încetat de a mai purta acest nume, astfel că la finele sec. XIV-lea, de când datează cele mai vechi documente, desuetudinea lui se desăvârșise. În schimb cuvântul a fost împrumutat în doc. pentru a numi funcționarii satelor domnești sau boerești, căpătând un înțeles identic cu cel de jude sau vătăman ³⁾. Numai sub această formă și niciodată ca proprietari dăruiți sau confirmați, trebuie să înțelegem cnejii de cari se pomenește în doc. veacului al XV-lea (Amintirea lor în aceste documente se rărește paralel cu împuștinarea satelor și moșiilor domnești). Altfel nici nu ne-am putea explica numeroasele donații de sate «unde este cneaz cutare» ⁴⁾. Chiar când cnejii, juzzi, etc., sunt amintiți în actele de danie așa cum îi cheamă pe nume, fără aceste atribute administrative, nu-i putem confundă cu boerii,

¹⁾ «Și au început Ioga-Vodă a dărui ocine prin țară a voișnici și buni ostași», zice Miron Costin, raportându-ne o tradiție asupra danilor domnești, greșită de bună seamă în ce privește data. Iuga Coriatovici introduse titlurile scrise (instrumenta probationis), cari nu erau decât niște confirmări ale unor posesiuni deja existente (cel mai vechiu datat doc. e din 3 Iunie 1374). De aci confuziunea cronicarului Miron Costin.

²⁾ I. Bogdan-Op. cit., pag. 9.

³⁾ Vătăman (prescurtat vătav) e derivat de Hasdeu («Col. lui Traian» 1870 sub doc. din 1570) din ammann = amman dans les Pays-bas = prévôt, bailli.

⁴⁾ Iată câteva exemple: 1414 Alex.-Vv. dăruiește slugii sale Panului Toader Pitic trei sate «.....iar al treilea sat pe Bârlad unde este cealaltă casă a lui și unde sunt Tamaș și Ivan cnejii». (I. Bogdan-Op. cit., pag. 11);

1414 Alex.-Vv. dă lui Șandru satul «Muntenii sutasi unde iaste cneaz Litu și Șerban»;

1428 Alex.-Vv. dăruiește lui Sinata mai multe sate «.....și (unul) pe Tutova unde este Cneagorsat (cneaz Orsat)». I. Bogdan-Ibid.

În vremurile acelea de organizare administrativă cu totul înapoiată, găsim multe sate cari nu purtau nici un nume și mențiunea funcționarului sătesc eră necesară tocmai spre a distinge satul. Găsim multe sate cu nume formate din numele foștilor cnejii cu sufixele—ești, —enii, —eanii, etc.

stăpâni anteriori ai satelor, pentru că numele lor sunt neobișnuite la boieri ¹⁾.

Numărul acestor cneji spori cu acel al cnejiilor și vătămănilor, cari obținură dela domni dreptul de a înființa slobozii, câștigând în aceste sate prerogative identice cu cele pe cari le-am constatat la cnejii colonizatori din Galiția (v. nota pagina 17). Domnul dăruind din satele sale boierilor și mănăstirilor, cnejii, juzii și vătămăni au devenit funcționarii acestora în satele unde nu-și aveau reședința. Astfel, după ce cuvântul cneaz se opri la însemnarea de funcționar sătesc—așa cum am văzut că a însemnat întotdeauna la Românii din Serbia și după primele începuturi de maghiarizare la cei din Transilvania,— către sfârșitul sec. XV-lea fu înlocuit cu vorniceii și vorniceii de sate, dispărând pentru totdeauna din actele publice, scrisorile private și chiar din amintirea Românilor moldoveni.

Înainte de a cerceta ce drepturi puteau avea atât cnejii confirmați în posesiunile lor și cari încetaseră de a se mai numi astfel, cât și ostașii, curtenii și mănăstirile, ce fură dăruite de succesorii lui Bogdan, asupra satelor pe cari le stăpâneau, să căutăm caracterul acestor drepturi la obârșia lor, adică pe când se aflau în patrimoniul aceluia, care le cedă prin dăruiri, domnitorul.

Deși întemeierea statului moldovean nu e consecința unei cuceriri prin arme, totuși, fie prin intuiția celor văzute peste munți de descălecători, fie că,—după cum observă foarte judicios d-l prof. Esmein ²⁾—, feudalismul poate fi un tip general după care societățile omenești tind a se constitui și spontanat în medii determinate, constatăm existența unei organizațiuni feudale, deși denaturată în multe din amănunțele ei ³⁾, la începuturile vieții de Stat a Moldovei.

Astfel întregul teritoriu al țării fu considerat ca *dominium eminens* al domnitorului. În cele mai

¹⁾ 1434 Apr. 24. Ștefan-Vv. confirmă boierului Michail din Dorohoiu «.....satul unde a stat Petrișor.....satul de sub păduricea unde stă Dragomir.....satul unde a fost Cusear».

1436 Dec. 20. Acelaș confirmă popei Iuga pe Tutova două sate «unde este Miclea din Bahna și unde este Balan din Strâmba» (I. Bogdan-Op. cit., pag. 17 și 15);

Când se zice «unde a fost cutare», de asemeni fără atribute, credem că o parte se referă la cnejii autohtoni depozitați de Bogdan, însă cea mai mare parte sunt ultimii cneji ca funcționari domnești, căci în documentele ulterioare, confirmări ale celor dintăiu, nu se mai vorbește nimic despre ei. (Conf. și I. Nădeje—Op. cit., pag. 104).

²⁾ «Cours d'histoire du droit français», pag. 175, ed. 1907.

³⁾ Astfel titlurile nobiliare, cari erau legate în Apus de posesia pământurilor și se confereau odată cu ele, la noi sunt simple dregătorii de țară sau de curte; în locul dreptului seniorial de a avea armată, la noi constatăm o obligație—de cele mai multe ori foarte împovărătoare—de a da oaste la nevoie și la cari erau supuse și satele în epoca ostirii naționale; nimeni altul afară de domn n'avea voie să țină oaste permanentă; Târgurile noastre n'au stat sub autoritatea seniorală ca orașele (villes) din Apusul feudal; dreptul

vechi acte de mutațiune a proprietății între particulari, găsim cuvintele stereotipe: «și au dat domniei mele un cal bun» cari nu sunt decât însăș expresia acestui dominiu ¹⁾.

De regulă proprietatea privată eră respectată, exercitarea acestui dominiu mărginindu-se în perceperea unor asemenea taxe de mutațiune și în perceperea impozitelor, cari, în conformitate cu nedeosebirea ce există pe acele timpuri între tezaurul public și punga domnului, trebuiesc considerate ca niște dări recognitive ale dominiului său, lipsindu-se cu desăvârșire caracterul de afecțiune la necesitățile poporului care le plăteă ²⁾.

Tot pe principiul acestui dominiu eminens domnul avea chiar o proprietate efectivă asupra unor bunuri de două categorii: bunuri ce erau de drept domnești și bunuri ce deveneau domnești, numai când anumite împrejurări îi permiteau să-și exercite dominiul său.

Cele dintăiu erau: braniștile ³⁾ și locurile «în pustietate» (mari întinderi de pământ necultivate și fără sate pe ele); slobozile, așezări sătești încuviințate pe asemenea locuri, cari rămăneau în patrimoniul domnului, fiind administrate prin cneji (în a doua însemnare a cuvântului) și cari nu trebuiesc confundate cu încuviințările date particularilor «să și facă sat» pe moșiile lor, sau daniile în pustietate, determinate prin «cât va putea locui (atâtea) sate», «cât vor apuca să stăpânească îndestul pentru (atâtea) sate» ⁴⁾; în fine, satele cari țineau de ocolul sau de hotarul (moșia) târgurilor ⁵⁾.

de a percepe impozitele aparține exclusiv domnului și de obicei nu se concedă în întregime nici chiar mănăstirilor, cari cunoșteau liberalitatea domnească în cea mai întinsă a sa expresie, etc.

¹⁾ (Doc. 1490, Munt.) Vlad Tepeș, întărește o înfrățire, hotărând ca, la caz de moartea unuia dintre înfrățiți, «să nu se vândă partea lui ei să treacă la cei rămași, dându-se domniei mele un cal bun». Acelaș întărește o vânzare (1483) «iar domniei mele dat-ou un cal..... (Vezi «Arh. Istorică», I, 1, pag. 5, 37). Într'o altă confirmare de vânzare tot din sec. XV-lea: «..... și domnia mea a iertat darea de cal». (Al. Steulescu-«Gorjul istoric și pitoresc», pag. 200).

²⁾ Se întâmplă însă uneori ca domni să traducă acest dominiu într'o curată hrăpire. Avem un exemplu cu Mihnea Turculiu (22 Iunie 1581): «Apoi când au luat domnia mea în toată țara domniei mele moșiile a fi domnești și am orânduit domnia mea de s'au plătit, atunce au plătit și boiarii domniei mele (log. Coresi) aceste toate mai sus zise părți de moșie, una cu câte 300 asprii de argint de către domnia mea». (Fim.-Cipariu-«Archiva p. Filologie și Istorie», p. 181, Blașiu, 1867).

³⁾ *Branishte*, pe cari Melchisedec («Cron. Romanului», pag. 177) o derivă dela *brani* (luptă) adică loc unde a fost o luptă; Hasdeu o derivă dela *braniți* = a opri, a apăra, deci loc rezervat pentru o anumită destinațiune.

⁴⁾ Vezi exemple în R. Rosetti-«Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova», I, pag. 110, 138.

⁵⁾ 1490. Ștefan Vv. «..... am întors și am supus și am lipit toate aceste sate și siliști mai sus numite către târgul nostru Vasluiul, să fie de ocol și să fie domniei mele uric cu tot venitul și fiilor... etc.». (Rosetti-Op. cit., pag. 137).

Cele din a doua categorie erau: satele și moșiile luate dela particulari pentru comploturi sau uneltiri dușmănoase domniei (hiclenie) ¹⁾, pentru stricăciuni și pagube aduse lucrurilor publice ²⁾; ocinele părăsite ³⁾, moștenirile vacante ⁴⁾ și în fine răscumpărătorile ⁵⁾.

Braniștile și locurile pustii domnul nu le putea folosi decât numai colonizându-le pe seama sa, sau dăruindu-le particularilor pentru ași întemeia ei așezări sătești. Satele de ocoale, cele confiscate, răscumpărate, etc., le putea folosi și direct, administrându-le prin cnejii, juzii, vătămanii domnești. Folosința lui pe aceste domenii, pe lângă dările obișnuite cari priveau mai ales creșterea vitelor, albinelor, etc. și industriile derivate, constă din zeciuiala produselor pământului lucrat de săteni, zeciuiala pescăritului, etc.; apoi din venitul apelor (dreptul exclusiv de a avea moară) și din venitul cărciumilor, cari în vechiul nostru drept constituiau un monopol al proprietarului moșiei; aceste din urmă venituri, împreună cu prisoasele de pământ la capetele neregulate ale hotarului erau de obicei cedate cnejilor, juzilor, etc., pentru retribuirea osteneții

lor, adică pentru judecția lor, cum e numită foarte just de d-l R. Rosetti (Op. cit.).

În cercul acestor drepturi se mărginea proprietatea efectivă a domnului. Ele nu puteau fi altele, nici mai întinse, nici mai numeroase și acelor *ayants-cause*, ca să le zicem astfel, cari erau hărăziți de domn, acesta nu le putea transmite mai mult decât avea el însuș. Astfel mănăstirile, cari realizau în favoarea lor liberalitățile domnești sub forma cea mai extinsă, aveau asupra satelor ce li se hărăzeau aceleași drepturi ca cele văzute mai sus ¹⁾. Acelaș lucru constatăm în satele dăruite curtenilor și ostașilor vrednici. Prin urmare, obiectul daniilor domnești constă din slujbele și veniturile ce datorau satele și niciodată din stăpânirea reală a pământului ²⁾. În acest înțeles trebuie să luăm și formulele stereotipe ce se întâlnesc de obicei în actele de hărăzire: «dăm domnia mea slugii noastre..... satul..... cu tot vinitul din tot hotarul (adică moșia, conținătorul p. conținut)» sau «să-i fie moșie obabnică», «să-i fie uric» (în mâini, slav.), etc. ³⁾.

Ele îmbrăcau prin urmare, forma precisă a unor drepturi personale, un raport real neexistând decât între săteanul supus obligațiunilor de mai sus și—impropriu vorbind—pământul locuit și muncit de dânsul. Dreptul lui de folosință, pe care îl vom constata mai târziu în pădurile și pășunile proprietărești, nu e decât o vie dovadă a acestui lucru.

(Va urma)

Sebastian Radovici

Avocat, Caracal

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE, S. II

Audiența dela 13 Iunie 1908

Președenția d-lui N. MANDREA, președinte

Mihail Cernescu și Vasile Pucherea, dați judecării pentru fals

Cumul de delict. — Aplicarea de către instanța de apel a circumstanței agravante din art. 40 din Codul penal, fără a pune pe parte în măsură a se apăra. — Violarea dreptului de apărare. — (Art. 186 și 205 din Procedura penală).

Când instanța de apel aplică circumstanța agravantă a cumulului de delict, fără ca aceasta să fi fost obiectul desbaterilor dinaintea ei, nesocotește prin aceasta dreptul de apărare și violează dispozi-

¹⁾ Vezi Melchisedec-«Cron. Hușilor», pag. 1, 4, 9, 13, etc.

²⁾ Vezi I. Nădejde-Iarăși formarea marelui proprietăți la noi («Literatură și știință», II).

³⁾ Cuvintele moșie, obabă, uric, etc., nu se aplicau numai la fundurile rurale, ci și la simple drepturi de uzufruct sau chiar la proprietatea mobilă. Astfel Moise Vv. (1529) întărește mănăstirii Tismana vama Calafatului «ca să le fie lor moșie obabnică», de asemenea niște bălți cari «le sunt avere obabnică și de moșie din zece pești unul». În multe documente găsim dăruindu-se cuiva rumâni, țigani «să-i fie de moșie». (Vezi Iorga-«Studii și Doc.», VII, pag. 315).

¹⁾ Iată câteva exemple: 1552, Petru-Rareș răscumpără cu 600 zloți dela neamul lui Păstrăv satul Birăeștii ce fusese confiscat de domnie din cauza conspirației lui Păstrăv, fost uriadnic de Huși și a fraților săi la 1524 (Melchisedec-«Cron. Romanului», I, sub data doc.); 1536, Ștefan Vv. confiscă satele lui Luca Arbore pentru vicdeșug (Iorga-«Studii și Doc.», V, pag. 212); Radu dela Afumați confiscă moșia Poiana dela fiii lui Bilțu pentru că pe când el respingea pe turci «fiii lui «Bilțu și cu alte slugi s'au sculat asupra capului răp. Radu-«Voievod și un tâlhar ca să fie domn anume Dragoslav Purcarul.....» (povestit într'un doc. 1579 Mihnea Vv., Ștefulescu-Op. cit., pag. 203); 1622, Ștefan Vv. (Tomșa) confiscă toate moșiile lui Balica Hatmanul, care și pierise în război contra lui Tomșa și «toate moșiile li-au dat Ștefan Vodă Tomșa pre la mănăstiri și pre la alți străini». Radu-Mihnea (la data doc.) restituie însă aceste moșii familiei lui Balica «că iaste strâmbătate făcută de Ștefan Vv. Tomșa, căci că Balica de au avut vreo greșală spre dânsul au plătit cu capul, iar nu au fost vinovate și moșiile lui să fie la străini». Acest act de dreptate e unic pentru acele vremuri, când confiscările deveniseră o legitimă consuetudine politică.

²⁾ 1546, Petru-Rareș hărăzește $\frac{1}{2}$ sat la Olteni pe Bărlad, Mitropoliei Romanului, pe care o confiscase Bogdan Vv. dela Dragoș «ce fu portariu din Cetatea Sucevei, pentru că acel Dragoș Portariul stricase un tun de mult preț». (Melchisedec-Op. cit., pag. 170).

³⁾ 1685 — 1693, Cantemir Vv. hărăzește mai multe sate fiindcă stăpânii lor n'au vrut «să stea la ocinele părților lor și să-și tragă greul țării cum și alții, ei au fugit la Ocraina în țara Căzăcească» (Rosetti-Op. cit., pag. 139).

⁴⁾ 1618, Radu Vv. (Mihnea) hărăzește satul Șivița Condrei cămărașul «care acel sat a fost de mai înainte vreme a lui Ceacăr Grecul, însă dela el n'a rămas nimeni.....»;

1528, Petru Vv. (Rareș) hărăzește o siliște «care acea siliște a rămas Domnului dela Cernătoaia după moartea acesteia, negăsindu-i-se și neștiindu-se nici un neam al ei» (Rosetti-Ibid.).

⁵⁾ Vezi «Cron. Hușilor», pag. 12, Moșia Hușului, pe care s'a făcut târgul (Hușii), nu întârzie de a redeveni domnească prin răscumpărare.

țiunile art. 186 și 205 din Procedura penală, căci a privat pe parte de dreptul de a se apăra asupra circumstanței agravante din art. 40 din Codul penal, neputându-se stabili dacă faptul imputat părții are a fi privit ca o serie de delict singuratic, sau ca o continuitate a unuia și aceluiaș delict succesiv.

Deciziunea 1324/908. — Casată deciziunea No. 95/908, a Curții de apel Iași, s. II, în urma recursului făcut de Mihail Cernescu și V. Purcherea.

Curtea,

Ascultând pe d-nii avocați Bors, Negulescu, A. A. Bădărău, Dimitriu, Comșa și Poni, în desvoltarea motivelor de casare; și

Pe d-l procuror P. Sadoveanu, în concluziuni

Deliberând,

Asupra motivului comun ambilor recurenți:

«Exces de putere; înlăturarea mijloacelor de apărare; violarea art. 186 și 205 din Procedura penală, și greșită aplicațiune a art. 40 din Codul penal. Prin ordonanța judeului-instructor am fost tradus în judecată pentru art. 126 din Codul penal, fără circumstanța agravantă a art. 40. Pentru acest fapt am fost judecat și achifat de tribunal. Instanța de apel prin apelul procurorului, a fost sesizată numai de faptul pentru care tribunalul intrase în cercetare, potrivit art. 178 și 131 din Procedura penală, adică pentru faptele pentru cari ordonanța sesizase justiția. Instanța de apel poate schimba calificarea faptelor, chiar agravând situația inculpatului, cu condițiune însă a pune aceasta în vederea inculpatului și a-i da cuvântul spre a fi în măsură a se apăra și pentru acest fapt, căci nu se poate cere inculpatului să se apere contra tuturor calificărilor juridice posibile, ci el are a se mărgini a se apăra contra acelei calificări, precum s'a introdus și susținut prin exercițiul acțiunii publice de către Ministerul public. Curtea de apel, aplicând în potriva noastră art. 126 din Codul penal, cu circumstanța agravantă a art. 40 din Codul penal, fără a ne da cuvântul pentru a ne apăra și asupra acestei noi calificări a faptului ce ni se impută, comite un exces de putere, ne înlătură puțința de apărare și violează sus citatele texte de lege».

Având în vedere că recurenții Mihail Cernescu și Vasile Purcherea au fost trimiși în judecata tribunalului corecțional, prin ordonanța definitivă a judecătorului de instrucție, cel dintâiu pentru delictul de fals prevăzut de art. 125 din Codul penal, imputându-se că a falsificat semnătura lui Ștefan S. Șendrea din patru polițe; iar cel de al doilea pentru delictul prevăzut de art. 126 din Codul penal, pentru că s'a servit de acele polițe falsificate, scontându-le pe la diferiți bancheri din Iași;

Că Tribunalul de Iași, constatând neculpabilitatea recurenților, i-a achitat de orice penalitate;

Că făcându-se apel de primul-procuror, Curtea de apel, prin decizia supusă recursului, dată cu majoritate de voturi, a făcut contra recurenților, pe lângă aplicația textelor menționate în ordonanța definitivă, și aplicația art. 40 din Codul penal ca pentru cumul de delict, considerând falsificarea fiecărei polițe ca un delict distinct;

Considerând că din decizia supusă recursului nu se constată că circumstanța cumulului de delict a fost obiectul desbaterilor dinaintea Curții de apel, precum nu se constată nici că s'au pus concluziuni orale în instanță pentru aplicarea art. 40 din Codul penal, de către procurorul general, care s'a mărginit a cere a-

plificarea art. 125 din Codul penal pentru Cernescu și art. 126 din Codul penal pentru Purcherea, și nici prin declarația de apel a primului procuror nu s'a cerut aplicarea art. 40 din Codul penal;

Că aceasta fiind starea de fapt a desbaterilor desfășurate dinaintea Curții de apel, recurenții nu au fost puși în situațiune de a se apăra în privința circumstanței agravante, trasă din art. 40 din Codul penal, neputându-se astfel stabili dacă faptul imputat recurenților are a fi privit în realitate ca o serie de delict singuratic, sau ca o continuitate a unuia și aceluiaș delict succesiv;

Că, sub acest raport, chestiunea de drept, ridicată prin motivul de casare, avea tot interesul de a fi discutată dinaintea instanței de fond în mod contradictor și oral, punându-se în discuția părților această chestiune și dându-se cuvântul inculpaților de a se apăra și în această privință;

Că, neprocedându-se în acest mod, Curtea de apel a nesocotit dreptul de apărare și a violat dispozițiunile art. 186 și 205 din Procedura penală, așa că acest motiv de casare găsimu-se întemeiat, câtă să fie admis;

Pentru aceste motive, Curtea casează și trimite a-facerea la Curtea de apel din Galați.

ADNOTAȚIUNE.—Chestiunea de a se ști dacă faptul imputat inculpatului constituie un delict unic sau din contră o serie de delict, un cumul, e o chestiune importantă pentru apărarea inculpatului și care trebuie să i să pună în vedere de Ministerul public prin concluziile sale, sau de președinte în cursul desbaterilor, ca să poată să se apere în consecința—De aceea, cu drept cuvânt, Inalta Curte a decis prin deciziunea de mai sus, că dacă în ședință, în prezența inculpatului s'a discutat faptul numai ca un delict singular, apoi instanța de judecată nu poate, fără a viola dreptul de apărare, să hotărască că faptul imputat ar constitui un cumul de infracțiuni¹⁾.

Dreptul de apărare e singura garanție acordată inculpatului contra puterii sociale constituite și de aceea trebuie respectat absolut în totul, de altfel nici nu se poate concepe o judecată dreaptă fără a auzi și pe inculpat (*audiatur est altera pars*). Numai privite sub această prizmă deciziunile Inaltei Curți, care sfărâmă fără milă sentințele instanțelor de fond pentru cele mai mici încălcări aduse acestui drept sacru, se vede spiritul înalt în care sunt concepute, deciziuni ce au o aprobare generală și unanimă. Intreaga funcțiune juridică a dreptului de apărare e bazată pe maxima de înaltă valoare morală: «lovește... dar ascultă».

Conform acestor principii fundamentale, dreptul de apărare e violat oridecâteori se constată că imputările aduse inculpatului nu au fost propuse în așa condițiuni ca și el să-și facă apărărilor lui, și de aceea art. 186 din Proc. penală

1) În sistemul legii noastre e discuțiune asupra chestiunii dacă în caz de cumul de fapte de aceeaș natură s'a admis principiul *major poenam* sau, din contră principiul *rezultantei agravante*.

consfințește dreptul inculpatului de a vorbi cel din urmă, tocmai în scopul de a asigura respectul întreg al dreptului de apărare, că inculpatul vorbind cel din urmă să nu lase nimic fără răspuns.

Tot de aci se poate vedea că și dreptul de opozițiune nu e decât complimentul necesar al dreptului de apărare.

În această ordine de idei s'a decis:

a) Că faptul instanței de fond de a nu se pronunța asupra unei cereri înscris făcută de prevenit și prin care invoca un mijloc de apărare, constituie o omisiune ce violează dreptul de apărare (Bulet. 1882, pag. 1214)²⁾.

b) Că oridecâteori instanța de fond refuză inculpatului cuvântul spre a replica cel din urmă — bine înțeles dacă el a cerut — comite o violare a dreptului de apărare și sentința e casabilă (Bulet. 1884, pag. 401)³⁾.

c) Că respingerea unei cereri de amânare făcută de inculpat, bazată pe un motiv de imposibilitate materială, de a se prezenta în persoană, constituie de asemenea o violare a dreptului de apărare (Bulet. 1884, pag. 375)⁴⁾.

d) Când instanța de fond discută numai acele prezentate de o parte și refuză a discuta mijloacele propuse de cealaltă parte.... prin o asemenea procedură se violează dreptul de apărare... (Bulet. 1887, pag. 518)⁵⁾.

e) Că dacă judecătorii din desbaterile urmate înaintea lor găsesc că în greutatea preveniturii rees și alte fapte, independente de acela pentru care e dat judecăței, care nu sunt prevăzute în rechizitorul introductiv și nici ridicate la audiență de Ministerul public, urmează să înștiințeze pe inculpat pentru ca să-și poată face apărarea și asupra acelor noi fapte descoperite în urmă de judecători — Dacă nu se ține în seamă aceste principii și se condamnă inculpatul pentru un fapt asupra căruia el nu s'a apărat se comite un exces de putere (Cas. II. deciz. No. 314 din 15 Septemvrie/78).

f) Că nemotivarea respingerii cererii de noi martori din partea instanțelor de fond constituie de asemenea un exces de putere și o omisiune esențială, ce violează dreptul de apărare (Jurisprudența constantă a Inaltei Curți de Casație. Vezi aceste jurisprudențe publicate în Codul Procedurii penale sub art. 186 adnotate de Fratostișeanu)

g) Că judecătorii fondului sunt în drept a da o altă calificare legală faptului pentru care prevenitul este dat judecăței, de cât acea dată de Ministerul public, fie prin rechizițiunile subscrise, fie prin acele orale în instanță, fără ca aceasta să atragă nulitatea hotărârii (Cas. II, 325 din 25 Iunie 1895) și fără ca prin aceasta să se poată susține că s'a violat dreptul de apărare⁶⁾.

²⁾ Barozzi vol. I, pag. 67, No. 3.

³⁾ Idem, pag. 68, No. 6.

⁴⁾ Idem, pag. 68 No. 5.

⁵⁾ Idem, pag. 68 No. 7.

⁶⁾ În legătură cu chestiunea dreptului de apărare, e și chestiunea dacă prezidentul are dreptul să intrerupă pe apărător în cursul exprimării apărării clientului. Desigur că nu se poate tăgădui prezidentului acest drept, el rezultă din natura atribuțiilor sale, de a conduce desbaterile (art. 95 și 102 din Procedura civilă), dar nu e mai puțin adevărat că prezidenții trebuie să facă uz cu multă prudență de acest drept, fiindcă intreruperile turbură și obosesc pe avocat. De aceea se susține cu drept cuvânt că prezidentul nu are dreptul de a intrerupe nici chiar când avocatul ar expune teorii cu totul riscate. «Je crois que ces interruptions sont essentiellement opposées au devoir du juge. Quand la défense est «une fois entamée, le juge doit se faire une loi de ne pas «l'interrompre et s'interdire ces petites tracasseries qui renversent l'ordre des idées...» zice marele M. Dupin (*Opuscule de Jurisprudence*, pag. 579).

Indulgența din partea prezidenților e cu atât mai necesară

h) Că dacă pentru mai mulți acuzați în aceeași crimă s'a numit un singur apărător, dreptul de apărare nu este violat (Daloz, Répert., Vol. 15, pag. 20, No. 57).

i) Că inculpatul are dreptul a cere să se ia act de variațiunile în depozițiunile martorilor (Daloz, Répert., pag. 20, No. 111).

Cât despre chestiunea dacă diferitele acte ale inculpatului constituiesc un delict unic (un delict de obicei, un delict colectiv ca unitate de concepțiune și scop, un delict succesiv), sau din contră un *cumul de delict*, e discutat, dacă e o chestiune de fapt sau de drept.

Suprema Curte de două ori a fost chieată să se pronunțe asupra chestiunii, și în ambele cazuri a decis că este o *chestiune de fapt*, lăsată la suverana apreciere a instanțelor de fond (Bulet. 1896, pag. 1584 și 1897, pag. 212)⁷⁾.

Totuș altă dată, Inalta Curte a decis că chestiunea cumulului de infracțiuni nu intră în competența juriului, ci este de exclusivă competența a judecătorului chieat a aplica legea (Cas. II No. 29 din 23 Ianuarie 1873)⁸⁾.

În fine, Inalta Curte, printr'o altă decizie a fixat regula, pentru că, faptele unui infractor să constituie un cumal și să se dea naștere la aplicarea art. 40 din Codul penal, se cere ca fiecare din fapte să constituie prin el însuși un delict care să intre în prevederile dispozițiilor unui articol

pentru tinerii stagieri cari dacă nu se recomandă în totdeauna prin talente extraordinare, nu li se poate reproșa nimic pentru zelul și desinteresul cu care îmbrățișează cauzele cele mai delicate.

Dar trebuie să recunoaștem că de multe ori prezidenții sunt oricum forțați a face intreruperi, fie din cauza *repetițiilor inutile* ce se fac de unii avocați, fie din cauza personalităților și câte odată chiar din cauza chestiunilor de fapt cu totul străine afacerii etc, etc., fără a vorbi de lipsa noțiunii economiei de timp ce se observă la unii avocați și cari prin expuneri lungi și nesistematizate răpesc timpul tribunalului. Sub acest raport, ar fi absolut necesar a se reinvia vechiul *clepsydru* un fel de ceasornic care măsoara timpul prin ajutorul apei și când apa se isprăvea de curs, oratorul trebuia să tacă (*Apud veteres, oratoribus proescribatur tempus dicendi, datis clepsydris; quibus exhaustis, amplius dicere vetabantur.* Cic. III de Orat. 76) Dupin (*Opuscule de Jurisprudence*, pag. 583)

⁷⁾ Barozzi, vol. II, pag. 27, No. 76 și 77.

⁸⁾ Tot aci este locul de a adăuga că în ceea ce privește analizarea și caracterizarea faptelor constatate de instanța de fond spre a se ști dacă ele intrunesc elementele juridice ale delictului imputat, Inalta Curte a decis că aceasta e o *chestiune de drept*, pe care o poate controla, căci altfel sentințele și deciziunile în materie penală n'ar putea fi supuse cenzurei Casației, (Bulet. 1864, pag. 641) iar în altă decizie explică că aceasta înseamnă a interpreta legea și intențiunea legiuitorului (Bulet. 1901, pag. 1699). Vezi Barozzi, vol. II, pag. 32, No. 101 și pag. 36, No. 126

Intr'o decizie cu totul recentă (Bulet. 1905, pag. 440), Inalta Curte a decis că aprecierea diferitelor fapte și împrejurări din cari instanța de fond și-a format convingerea că faptul săvârșit nu intră în prevederile nici unui delict din Codul penal *constitue o decizie de fapt*, care nu poate fi cenzurată de Curtea de Casație (Barozzi, vol. II, pag. 39, No. 137) Chestiunea e nu numai delicată dar chiar prea fină și de aceea vom reveni asupra ei cu un studiu special.

din Codul penal — Că atunci când faptele n'au făcut decât să contribuie la consumarea unuia și aceluiași delict.... ele nu pot fi scindate pentru a fi calificate ca delict distincte și deci, nu poate fi loc la aplicarea cumulului (Bulet. 1893, pagina 168).

Chestiunea fiind prea importantă, într'un alt număr vom publica un studiu complet asupra ei.

J. Jonescu-Dolj

Judecător de instrucție, Trib. Ilfov

CURTEA DE CASAȚIE DIN FRANȚA

Audiența de la 1 Iunie 1908

Contract de muncă — Durată nedeterminată. — Reziliere (dreptul de). — Abuz pretins. — Dovada greșelii în sarcina lucrătorului concediat. — Concedierea unui lucrător pentru a-l înlocui printr'unul mai tânăr și mai capabil. — Lipsă de greșală. — Refuz de despăgubiri.

Patronul care concediază un lucrător n'are de justificat înd. p. ărtarea lui; lucrătorul trebuie să dovedească că patronul a comis o greșală, abuzând de dreptul său de de a rezilia contractul. Și faptul patronului de a fi concediat un lucrător, pentru a-l înlocui printr'altul mai tânăr și mai capabil, nu constituie o greșală.

(Din „Revue de Droit comm. et industriel”, anul 1909)

OBSERVAȚIE. — Contractele de muncă cari n'au o durată determinată din momentul încheierii lor, nu se mențin decât printr'o voință mutuală persistentă. Deci pe de o parte ele pot dura o viață întreagă — în disprețul art. 1780 din Codul civil francez și 1471 din Codul civil român — iar pe de altă parte ele pot înceta de îndată ce una din părți o voește. Și rezilierea unui astfel de contract nu poate da loc, afară de cazul când s'a prevăzut anume aceasta, la condamnare pentru daune a acelei părți care a reziliat contractul, pentru că ea nu face printr'aceasta decât să uzeze de un drept al său.

Înainte de 27 Decembrie 1890, când s'a completat art. 1780 din Codul civil francez, în sensul că, cu toate că contractele cu durată nedeterminată pot să înceteze prin voința uneia din părțile contractante, totuși, această reziliere poate da naștere la daune-interese; deși mai multe Curți de apel începuse să acorde daune lucrătorilor concediați în mod brusc și fără motive suficiente, Curtea de Casație franceză, având în vedere numai libertatea absolută a părților, a casat în mod constant hotărârile lor.

După 1890 lucrurile s'au schimbat. Pe când înainte era controversat chiar dreptul lucrătorului concediat de a discuta cauzele concedierii lui și de a cere daune dela patronul care a reziliat contractul prin simpla lui voință, după completarea articolului 1780 din Codul civil francez

rămâne controversă numai în ce privește persoana căreia îi incumbă sarcina de a dovedi greșala sau abuzul dreptului de reziliere al patronului.

După jurisprudența Curții de casație franceză, anterioară anului 1897, patronul e dator să facă dovada existenței motivelor legitime pentru rezilierea contractului, și când nu o face e condamnat. După jurisprudența aceleiași Curți de casație, de după 1897, însă, consfințită și prin deciziunea ce o publicăm azi, cel ce reclamă, adică lucrătorul e dator să dovedească greșala patronului și în caz când nu o poate dovedi, acesta din urmă e scutit de orice răspundere.

Cât despre chestiunea de a se ști dacă incapacitatea fizică și profesională a unui lucrător constituie un motiv legitim de reziliere a contractului din partea patronului, ea a fost rezolvată, în sensul deciziunii publicată azi, de către Curtea de casație franceză prin mai multe deciziuni, statuând asupra cazului mai multor lucrători a căror capacitate de muncă a fost diminuată în urma unor boli.

Iași, 25 Martie, 1909

V. G. Cristofor

INFORMAȚIUNI

Anunțăm cu o mare bucurie că Joi, 9 Aprilie cor., ora 9 seara, d-l Ion S. Codreanu, redactor-proprietar al acestui ziar, a avut fericirea ca, într'un cerc intim familiar, să sărbătorească logodna fiicei sale *Zoe*, cu d-l *Dimitrie N. Mihăilescu*, absolvent al Facultății de Teologie, fiul Preotului N. Mihăilescu, paroh comuna Săscut-Putna.

Inelele au fost schimbate de distinsul membru al Baroului și deputat d-l Barbu Păltineanu.

Felicitând pe părinți, urăm tinerilor logodiți căsătorie fericită și viață lungă.

A apărut: *Volumul V, REPERTORIUL GENERAL DE JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ A INALTEI CURȚI DE CASAȚIE* de d-l *I. C. Barozzi*.

Acest volum care s'a pus în vânzare cu prețul de 8 lei e întocmit în felul și ca supliment al celorlalte patru volume ce au apărut anul trecut în editura *Curierului Judiciar* și al căror preț total e de 60 lei, broșate.

Suplimentul acesta cuprinde toate principiile de drept, soluțiunile și interpretările de legi date de Inalta Curte de casație în cursul anului 1906.

De vânzare la *Curierul Judiciar*, care servește orice cărți de drept române sau streine, broșate sau legate după dorință, contra valoare, mandant sau ramburs.

Rugăm stăruitor pe abonații rămași în întârziere cu plata abonamentelor, să trimită sumele datorate prin mandat poștal, direct la administrația ziarului Curierul Judiciar, București, sau să plătească numai la prezentare în mâna incasatorilor: I. RIVEANU, pentru provincie și I. ST. TUDOROIU, pentru capitală, în schimbul chitanțelor ce vor emite din registru cu matcă investite cu ștampila CURIERULUI JUDICIAR.